

ประโยค ป.ธ.๙
แปล มคธเป็นไทย
สอบ วันที่ ๒๒ มกราคม ๒๕๔๒

๑. กามภเว ยถารห์ วิถิมุตตกวัชชานิ อสีติวีถิจิตตานิ ๑ รูปภเว ปฎิขทวยอฏฐ-
 ตทาลมพณฆานาทีวิถุฉลาณฉกุกวิถิมุตตกวัเสน ปฉจวิสติ วชเชตวา เสธานี อวชชน-
 ทวยนวาเหตุกวิปากเตปฉุฉลาสเสสชวณวเสน จตุสฎฐี ๑ อรูปภเว เตวีสติกามาจรวิปาก-
 ปจम्मคคปฉจทสรูปาวจรปฎิขทวยอรูปวิปากกริยามโนธาคุหสนวเสน สตตจตตาคีส วชเชตวา
 เสธานี ฉพพีสตีปรีตชวณอฏฐารูปชวณสตตโลกุตตรชวณมโนทวาราวชชนวเสน เทวจตตาคีส-
 จิตตานิ ลพุกเร อุปลพุกนติ ๑ เกจิ ปน รูปภเว อนิฏฐารมมฉลาภาวโต อีธาคทาน์เยว
 พุรหมาน์ อกุสลวิปากสมภโวติ ตานิ ปรีหาเปตวา ปฉจปรีตติวิปากเกหิ สทฐี รูปภเว สฎฐีเยว
 วิถิจิตตานีติ วทนติ ๑ อีธ ปน ตตถ ฉตวาปี อิม์ โลกั ปสสนตาน์ อนิฏฐารมมฉลส
 อสมภโว น สกกา วตตุนติ เตหิ สทฐีเยว ตตถ จตุสฎฐี วุตตานิ ๑ เอวฉจ กตวา วุตต
 ธมมานุสารณียั ยทา พุรหมาโน กามาจรมนิฏฐารมมฉลามลพนติ ตทา ตัสมคตियมปิ อกุสล-
 วิปากจกขุสโตวิถุฉลาณมโนธาคุสนตีรณาน์ อุปปตติ สมภวตติ ๑ ภูมิวเสน วิกาโค ภูมิวิกาโค ๑

ยถาสภวณติ ตัตทวารesu วา ตัตทเวsu วา สมภวานุรูปโต ๑ ยาวตายุกนติ
 ปฎิสนธิโต ปรี ภาวนิกนติวเสน ปวตตมโนทวาริกจิตตวีถิโต ปฎฐาย จูติจิตตาวสาน์ ตโต
 ปุพเพ ปวตตกวจลาสาน์ วา อพโพจฉินนา อสติ นิโรธสมาปตติยนติ อธิปฺปาโย ๑

(อภิธัมมัตถกวิภาวินีฎีกา ปริเฉทที่ ๔ หน้า ๑๕๕ - ๑๕๖)

๒. วจีกาทกจิตตสมฎฐจานปจวีธาคุยา อกุชรูปปตติฎฐจานคตอุปาทินนุรูปเหหิ สท ฆฎฎณ-
 ปจจยภูโต เอโก วิกาโร วจิวฉลตติ ๑ ยั ปเนตถ วตตพพั ตั ภายวิฉลตติยั วุตตนเยน
 ทฎฐพพั ๑ อยมฺปน วิเสโส ยถา ตตถ ฉนทมานกายคคหณานนตฺรณติ วุตตัม เอวมิธ
 สุยยมานสททสวานานนตฺรณติ โยเชตพพั ๑ อีธ จ สนถมุกนาทีอภาวโต สตตมชวณ-
 สมฎฐจิตตาคีอาทินโย น ลพุกติ ๑ ฆฎฎเนน สทฐีเยว หิ สทโท อุปฺปชชติ ๑ ฆฎฎณฉจ
 ปจมชวานาทีสุปี ลพุกเตว ๑ เอตถ จ ยถา อุสสาเปตวา พนุธโคสีสตาลปฉฉลาทีรูปานิ

ทิสวา ตทนนตรปฺวตฺตาย อวิฉฺฉายมานนฺตราย มโนทวารชวนวิธิยา โคสีสาทีนํ
 อุกทสทจาริตปฺปการสฉฺฉาณํ คเหตุวา อุกทคฺคหณํ โหติ เอวํ วิปฺสนทมานสมฺจุจาริ
 ยมานกายสทฺเท คเหตุวา ตทนนตรปฺวตฺตาย อวิฉฺฉายมานนฺตราย มโนทวารวิธิยา
 ปรุริมสิทฺธสมฺพนฺธูปนิสฺสยาย สาธิปฺพายวิการคฺคหณํ โหตีติ อยํ ทฺวินนํ สาธารณฺูปมา ฯ

ลหฺภาโว ลหฺตฺตา ฯ มุทฺภาโว มุทฺตฺตา ฯ กมฺมฉฺฉลภาโว กมฺมฉฺฉลตฺตา ฯ ยถากมฺ
 เจตฺตา อโรคฺชีโน วีย รุปรานํ อครฺตฺตา สฺสปริมทฺทิตจมฺมสฺส วีย อกถินตฺตา สฺสนฺตสฺวฉฺฉนฺตสฺส วีย
 สรีริกิริยานํ อนนฺนูลภาโวติ ทฺฏจทฺทํ ฯ อฉฺฉนฺตฉฺฉนฺต อวิชทฺนตฺตสฺสาปปี ลหฺตฺตาทิตฺตยสฺส
 ตํตีวีการาริกรุเปหิ นานตฺตํ วุจฺจติ ฯ ทนฺตตฺตกรธตฺตคฺคโฆภปฏิปทฺทชฺชจยสมฺมุจฺจานโน ทิ รุปรวิกาโร
 ลหฺตฺตา ฯ ถทฺตตฺตกรธตฺตคฺคโฆภปฏิปทฺทชฺชจยสมฺมุจฺจานโน มุทฺตฺตา ฯ สรีริกิริยานํ อนนฺนูลภาวกร
 ธตฺตคฺคโฆภปฏิปทฺทชฺชจยสมฺมุจฺจานโน กมฺมฉฺฉลตฺตาคี ฯ

(อภิธรรมมคฺคตวิภาวินีฎีกา ปริเฉทที่ ๖ หน้า ๑๕๘ - ๑๕๙)

ใช้เวลา ๔ ชั่วโมง ๑๕ นาที

เฉลย ประโยค ป.ธ.๙

แปล มคธเป็นไทย

พ.ศ. ๒๕๔๒

๑. ในกามภพ ย่อมได้วิถิจิต ๘๐ ดวง เว้นจิตที่พ้นจากวิถิ (๙ ดวง) ตามสมคธ ๙ ในรูปภพย่อมได้วิถิจิต ๖๔ ดวง คือ อารักขจิต ๒ ดวง อเหตุกวิบากจิต ๙ ดวง และชวนจิตที่เหลือ ๕๓ ดวง ที่เหลือ เว้นจิต ๒๕ ดวง คือ โทสมูลจิต ๒ ดวง ตทาลัมพนจิต ๘ ดวง วิญญาณจิต ๖ ดวง มีฆานวิญญาณจิตเป็นต้น และจิตที่พ้นจากวิถิ (๙ ดวง) ๙ ในอรุภพ ย่อมได้ คือ ย่อมหาได้แน่นอน จิต ๔๒ ดวง ได้แก่ กามาวจรชวนจิต ๒๖ ดวง อรูปาวจรชวนจิต ๘ ดวง โลกุตตรชวนจิต ๗ ดวง และมโนทวารารักขจิต (๑ ดวง) ที่เหลือ เว้นจิต ๔๗ ดวง คือ กามาวจรวิบากจิต ๒๓ ดวง โสตาปัตตติมรรคจิต (๑ ดวง) รูปาวจรจิต ๑๕ ดวง โทสมูลจิต ๒ ดวง อรูปาวจรวิบากจิต (๔ ดวง) กิริยามโนธาตุจิต (๑ ดวง) และหสิตุปปาทจิต (๑ ดวง) ๙ ฝ่ายอาจารย์บางพวก คำนึงถึงว่า เพราะในรูปภพ ไม่มีอนิฏฐารมณ อกุสลวิบากจิต (๔ ดวง) เกิดมีแก่พวกพรหมเฉพาะผู้มายังมนุษย์โลกนี้เท่านั้น ดังนี้ จึงให้ลดอกุสลวิบากจิต ๔ ดวง เหล่านี้เสีย แล้วกล่าวว่า ในรูปภพ ย่อมได้วิถิจิตรวมกับกามาวจรวิบากจิต ๕ ดวง เป็น ๖๐ ดวงถ้วน ๙ ก็ใคร ๆ ไม่อาจกล่าวว่าเป็นอนิฏฐารมณในมนุษย์โลกนี้ ไม่เกิดมีแก่พวกพรหมแม้ผู้อยู่ในพรหมโลกนั้น (แต่) มองดูโลกนี้อยู่ เพราะเหตุนี้ ในรูปภพนั้น ท่านพระอนุรุธาจารย์จึงกล่าววิถิจิตรวมกับอกุสลวิบากจิต ๔ ดวง เหล่านี้แหละว่ามี ๖๔ ดวง ๙ ก็ เพราะอธิบายความดังกล่าวมานี้ พระอรรถกถาจารย์จึงกล่าวไว้ในคัมภีร์ ชัมมานุสสารณีย์ว่า ในกาลใด พวกพรหมน้อมนึกถึงอนิฏฐารมณที่เป็นกามาวจร ในกาลนั้น จักชิวินญาณจิต โสทวิญญาณจิต มโนธาตุจิต และ สันตึรณจิต ฝ่ายอกุสลวิบาก ย่อมเกิดมีขึ้นได้แม้ในสุคติภพนั้น ๙ การจำแนกด้วยอำนาจภูมิ ชื่อว่า ภูมิวิภาค ๙

บทว่า ยถาสมภูว ได้แก่ ตามสมคธแก่จิตที่เกิดได้ ในทวารนั้น ๆ หรือในภพนั้น ๆ ๙ บทว่า ยาวตายุก็ เป็นต้น มีอธิบายความว่า ความเป็นไปแห่งจิตที่เกิดทางทวาร ๖ ย่อมเป็นไปไม่ขาดสาย ตลอดกาล เริ่มตั้งแต่วิถิจิตที่เกิดทางมโนทวาร

ที่เป็นไป คือ หยั่งลงสู่ภาพต่อจากปฏิสนธิจิต มีจิตจิตเป็นที่สุด หรือตลอดกาลที่เป็นไป ก่อนจิตจิตนั้นมีวงจิตเป็นที่สุด ในเมื่อไม่มีการเข้าโรธสมาบัติ ฯ

๒. การเปลี่ยนแปลงครั้งหนึ่งแห่งปฐวีธาตุ ซึ่งมีจิตคิดจะเปล่งคำพูดเป็นสมุฏฐาน เป็นปัจฉัย กระทบกับอุปาทินนกรูป (รูปที่มีใจครอง) ซึ่งอยู่ในที่เกิดขึ้นแห่งอักษร ชื่อว่า วจิวญญติ ฯ ก็ คำที่ข้าพเจ้าจะพึงกล่าวในวจิวญญติรูปนี้ บัณฑิตพึงคำนึงได้ตามนัยที่ ข้าพเจ้าได้กล่าวไว้แล้วในกายวิญญติรูป ฯ ส่วนความต่างกันมีดังต่อไปนี้ ใน กายวิญญุตินเทศนั้น ข้าพเจ้ากล่าวไว้ว่า ในลำดับต่อจากการกำหนดรูปร่างกายที่ เคลื่อนไหวอยู่ ฉันทใด ในวจิวญญุตินเทศนี้ บัณฑิตพึงประกอบคำว่า ในลำดับต่อจาก การฟังเสียงที่ได้ยินอยู่ ฉันทนั้น ฯ ก็ ในวจิวญญุตินเทศนี้ ย่อมไม่ได้นัยเป็นต้นว่า เกิด ขึ้นจากชวนจิตดวงที่ ๗ เพราะไม่มีกิจมีการช่วยคำจนเป็นต้น ฯ ความจริง เสียงย่อม เกิดขึ้นพร้อมกับการกระทบทันที ฯ และการกระทบย่อมหาได้แน่แท้แม้ในชวนจิตดวง ที่ ๑ เป็นต้นไป ฯ ก็ ในวจิวญญุตินเทศนี้ มีข้ออุปมาที่ทั่วไปแก่วิญญติรูปทั้ง ๒ ดังนี้ว่า เปรียบเหมือนเพราะเห็นรูปศิระโค และใบตาลเป็นต้น ที่บุคคลช่วยกันยกขึ้นผูกไว้ วิธีชวนจิตที่เกิดทาง มโนทวารซึ่งมีลำดับไม่ปรากฏ เป็นไปในลำดับต่อจากการเห็นรูป ศิระโคเป็นต้นนั้น กำหนดรู้เครื่องหมายศิระโคเป็นต้นว่ามีปรกติดูอยู่ร่วมกับน้ำแล้ว ย่อมกำหนดรู้ว่ามิน้ำ ฉันทใด เพราะกำหนดรูปร่างกายที่เคลื่อนไหวอยู่และเสียงที่บุคคล เปล่งอยู่ วิธีจิตที่เกิดทางมโนทวารซึ่งมีลำดับไม่ปรากฏ ซึ่งมีความเกี่ยวเนื่องกับความ ตกลงกันไว้ก่อนเป็นที่อิงอาศัย เป็นไปในลำดับต่อจากการกำหนดรูปร่างกายที่เคลื่อนไหว อยู่เป็นต้นนั้น ย่อมกำหนดรู้ถึงความเปลี่ยนแปลงพร้อมทั้งความหมาย (ความต้องการ) ได้ ฉันทนั้น ฯ

ความเบาแห่งรูป ชื่อว่า รูปลหุตา ฯ ความอ่อนโยนแห่งรูป ชื่อว่า รูปมฺหุตา ฯ ความควร แก่การงานแห่งรูป ชื่อว่า รูปกัมมญญตา ฯ บัณฑิตพึงเห็นความหมายว่า ก็ความเป็นไปแห่งรูปเหล่านี้ คือ ความที่รูปไม่หนักตวจรูปของคนไม่มีโรค ฉะนั้น ชื่อว่า รูปลหุตา, ความที่รูปไม่แข็งกระด้างตวจแผ่นหนังที่ฟอกดีแล้ว ฉะนั้น ชื่อว่า รูปมฺหุตา, ความที่รูปคล้อยตามกิริยาแห่งร่างกายตวจทองคำที่หลอมดีแล้ว ฉะนั้น ชื่อว่า รูปกัมมญญตา ตามลำดับ ฯ บัณฑิตกล่าววการรูป ๓ ประการมีรูปลหุตาเป็นต้น แม้จะไม่ปรากฏกัน

และกันว่าต่างกันโดยเป็นรูปที่ยิ่งด้วยความเปลี่ยนแปลงนั้นๆ ๑ ความจริง ความเปลี่ยนแปลงแห่งรูป ซึ่งมีปัจจัยอันเป็นข้าศึกต่อความกำเริบแห่งธาตุที่ทำความเฉื่อยชาเป็นสมุฏฐาน ชื่อว่ารูปลหุตา ๑ ความเปลี่ยนแปลงแห่งรูปซึ่งมีปัจจัยอันเป็นข้าศึกต่อความกำเริบแห่งธาตุที่ทำความแข็งกระด้างเป็นสมุฏฐาน ชื่อว่ารูปมธุตา ๑ ความเปลี่ยนแปลงแห่งรูป ซึ่งมีปัจจัยอันเป็นข้าศึกต่อความกำเริบแห่งธาตุที่ทำความไม่คล้อยตามกิริยาแห่งร่างกายเป็นสมุฏฐาน ชื่อว่ารูปกัมมัญญตา แล ๑

พระธรรมวโรคม คุณสมุปนุโน วัดเบญจมบพิตร
สนามหลวงแผนกบาลี

แปล
ตรวจแก้.